

Nem járok temetőbe

Írta: Bóka László

Drága barátain, ismerősök és ismeretlenek, hosszú esztendő után ma nyílt volna alkalomam ismét arra, hogy kimenjek veletek Krúdy Gyula sírjához a kerepesi temetőbe. Az alkalom elmúlt, kihasználatlanul, pedig ezuttal egyetlen atokverte anketra sem voltam meghívva, egy jó szöszporító ülés sem kínálta meddő unalmat vasárnapom megfontlására. Nem kerestem fel mégsem a drága sírt s nemcsak azért történt ez így, mert féltem Révész Béla hiányától, mert fájdalomosan nélkülöztem volna Poldi bocsinát, a hajdanhi és Mety Pince boldogult tulajdonosának megható piros székendőjét... és talán nem is azért maradtam el a kegyeletes találkozóról, mert féltem a többi, szemrehányó sír némaságától, melyekre már régen nem hordok virágot s nem hullatok könnyet, holott életem szebbik és jobbik felét őrzik. Még csak az sem történt, hogy kihált volna szívemben Gyula bácsi emléke. A vendéglátó kedves ház, mely bejogadott könyveimmel és bolondériáimmal s szétlőtt otthonom helyett otthonomná melegedett, megszokta már Krúdy nevét. Összetakolt könyvespolcomnak az a része nyílik veszélyes szatitkát mutatványként agyam fölél, melyen Gyula bácsi könyvei sorjázanak. Arról már lemondtam, hogy valaha is inget vegyek magamnak, kölcsönfelhárnemében járok, de ha megsegít az állam s valóban kapok egyszer háromszoros fizetést, akkor megveszem az „N. N.”-t és az „Aszonyosságok díját”, mert mióta e két lejkedvesebb Krúdyt halálba vitte két szeretett halottam, üresnek érzem szobámat. Embert alakja nem fakult meg szememben s művészetének becsét csak öregbítette a holtá óta eltelt idő s csak a minap borzoltam fel néhány irodalmár érzékenységet azzal, hogy Gyula bácsit Proust és Thomas Mann közé parcelláztam. Csakhát: nem járok temetőbe az előbbi időben.

Se Krúdy sírjához, se máséhoz. Kedvemnek nincs virága, koszorúba illő, szememnek nincs könnye, halottakért hulló. Ha virágom lenne s virágos kedvem, asszonyok ölébe szórnám s ha könnyem hull, elevenek sorsa facsurja ki nem könnyen síró szememből. A „nincs” szavára nem „volt” a feleletem, hanem a „leszen”. Napokig laktam együtt temetetlen halottakkal, kilométereket jártam végig úgy, hogy utamat temetetlen tetemek szegélyezték, esztendőket éltem meg, mikor minden kézfogás utolsó búcsú, végső istenhozzá volt s több a halott barátom, mint az élő. Bennem magamban is annyi minden pusztult el, élethez kötő bírnivágások és ambíciók, barátok kedvek és ismeretvágyak — annyi minden halt ki belőlem magamból, hogy másnak életébe kerülne ekkora üresség, öngyilkosságba borzadna tőle. Én elviseltem önmagam részleges halálát is, megszoktam a becsvágy nélküli életet s tudomásul vettem: annyi szenny után, mint utolsó elmocskolódás, mint végső bekoszolódás, a halál vár az emberre. Szégyenletes kimondani — a század undok szégyene — megszoktam a halál gyalázatát.

De ezzel a komisz megszokással aztán ki is pusztult belőlem minden nekrofíl hajlam, végkép el is undorodtam minden morbidezstől, ki is hullt belőlem minden kegyelet. Nem lehet olyan megejtő artisztikumba csomagolni számomra az elmúlást, hogy ne ellenszenvet és unalmat váltson ki belőlem. Nincs olyan kegyhely, nincs az a megszentelt sírkert, melybe be lehetne csalogatni engem, ha ugyanakkor egy működő latrinába, egy üzemben lévő diótörőmáshelybe vagy egy viruló forgalmú toloncházba mehetek. Nem tudok egy percre sem megállni memmiféle ravatalnál, mikor élő emberek millióival elegyedhetek szőba, nem telik koszorúra inflációs milliárdjamból, mikor kölcsönadhatok valakinek cigarettára, nem telik éredklődésemből senki halottnak, mikor hűszeszendős fiúk és lányok verseit és tanulmányait olvashatom. Nincs közöm még a legnemesebb „krúdyzmus”-hoz sem, ha az

kegyeleti aktus. Krisztussal csak a keresztjáig megyek, temetését, sírjának őrzését zokogó asszonyokra és aigyalokra bízom, — engem a halaszok és vánszedők és bűnbánó vagy bűnbűnbánatlan Magdolnák érdekelnek. A jövőndő.

Nem halálfélelmem okán van ez így. Nincs köze ehhez őszülő hajamnak, kihulló fogaimnak, akadozva verő szívemnek. Nem Dávid király fertelmes őnzése vonz az ifjúság ügyébe, nem kihűlő tagjaimat akurum melengetni, életre forróítani a szűz jövőnőkkel. Személyes várnis valóm alig van a jövőtől, mert vágytalan vagyok és becsvágytalan. Ritűeg meggonnolásoknak, hideg kötelesség-érzetemnek és következtetés elveimnek több közük van hozzá. Eppen a halállal való közvetlen érintkezéssem, éppen a magam kis-halálai, egy feledhetetlen iszonyatú szőnyegbombázus történye, egy holtan karomba hulló kedves jó olmos terne indították el bennem azt a gondolatort, mely iszonyattal, részvétellel és undorral kezdődött s mely riadt felismeréshez vezetett: meddig leszünk a szentelt fájdalom népe, elomló rotmok és hajdani dicsőség sírját? Meddig tárjuk a történelem, a visszajáró halál kísérteteinek rémuralmát? Meddig kötjük az ifjúságot, újra meg újra a kegyelet holt terhéhez?

Különb és többet ér az emlék a tervnél? A szándék alábbvaló, mint a bűnbánat? A képzelet csak akkor szárnyal, ha a pokolgyűrűket járja, de gyalog botorkál, mihelyt a jövőndő felé fordul arccal? En nem nagyon hiszek a történelmi ismereten kívül egyéb ismeretben, de a történelmi ismeretnek talán mégiscsak az a célja, hogy ne önmagában elégtűljön ki, hanem megvalósítható, redlis tervek épüljenek rá! Talán mégiscsak van különbség a temető és a történelem közt! S ha nincs, nem jó történelem az. És talán ép elég jutott nekünk az emlékező történelemből, talán most, ellensúlyozásként, az arány helyreállítása céljából, mégiscsak a tanulságos, az őszlő történelem felé kellene fordulnunk. S talán az sem lenne baj, ha tudós balzsamozások helyett akár meg is feledkez-nénk hébe-hóba a multról és — számolva az orrabukás veszélyével is — bátran nekivágnánk egy kicsit a jövőndőnek is. Talán néhány léguár is instruktívabb volna — hic et nunc — mint a legnemesebb tudás a tudhatóról.

Sem történetellenességgel, sem valamely eszeveszett aktualizmussal nem vagyok megvádolható. A szocializmus nem lehet történetellenes és én szocialista vagyok. Sőt: Proust-olvasó és Krúdy-hívő. Olyan halottaim vannak, kikre nem naponta, de naponta többször kényszerít gondolni a kielégítetlen szeretet s a fel nem oldható gyász. Mégis azt mondom, én, aki ilyen vagyok, mondom: elég a temetőjárásból ezen a halálszagú földön! Elég az emlékezésből ezen az emlékvemhes tájon! Az én hibámból még egy holt isten teteménél se időz-zöm magyar emberfia. Ez a mindenről lekésző, mindent későn megtudó, minden kábulatból későn ébredő, jőzanodó nép a Krisztus koporsójának őrzése okán se maradjon le még egyszer a történelem jutásában.

Drága barátain, a kegyelet nem nemesebb, mint a megító kéz. És most erre van szükség. Nem a halottakat kell látogatni, hanem azon kell igyekeznünk, hogy ne legyen termé-szetellenesen sok temetőbe járni valónk, hogy ne kelljen idő előtt gyászolnunk. Terveket kell szőnünk a jövőndőre, tejet és életprogramot kell adnunk csecsemőknek, házakat kell építenünk azok számára, kik csak holnap fognak megszületni, rendeznünk kell azokat az adósságokat, amiket unokáink kontójára csinált a könnyelmű haza. Fel kell mosnunk a vért, nehogy abban tapiskáljanak gyerekeink, de fontos biztosítékokkal kell megkötnünk még úkunokánk kezét is, nehogy későn jusson s emberen próbálja ki élet és hegyét. Márvány sírköveknél nehezebb tömbökben meredezik köztünk a fajgyűlölség, márvány sírköveknél jeke-

több szándékok s hidegebb gazságok állják el utunkat: ezt is el kell takarítanunk. Demokráciát akarunk s hirdetünk: de hol még a nép, mely már őszlőneiben hordja úgy a közös-ség tudatot, mint a tőkés a gyűjtő-szenvedélyt, mint az úr a parancsolgatást? Fel kell nevelnünk a demokratikus Magyarország ifjúságát, kik nem kárvalottan, pocsoltyából feltápászkodva, a maguk kínján okosodva lesznek demokraták, mint mi, hanem belenőnek boldogan és szabadon a közösségi munka, a közös felelősség és a közszabadság államába.

Nem járok temetőbe — munkám után járok vasárnap is.

Mert annyi a munka! Az élő Krúdy legyen velünk, hogy végére járhasunk.

Egyszer úgyis ki kell mennem majd. Addig élni akarok.